

Literaturanmeldelser.

På Obanade Stigar. Tjugofem År i Ost-Turkestan. Svenska Missionsförbundets Mission i Ost-Turkestan. Illustrerade Skildringar av Missionärer. Redigerad av J. E. Lundahl. Svenska Missionsförbundets Förlag. Stockholm 1917. 8°, 555 S.

Dette Værk er udgivet i Anledning af, at det svenske Missionsforbunds Hedningemission kan fejre 25 Aars Jubilæet for sin Missions Begyndelse i Øst-Turkestan. Det indeholder derfor i flere Afsnit Beretninger om selve Missionens Virksomhed, dens Institutioner, Personale og dettes Liv iblandt de Indfødte. Det viser sig her som alle andre Steder blandt Muhammedanerne, at kristne Missionærer har betydelige Vanskeligheder at kæmpe med, ikke alene med at opnaa Tilhængere til den kristne Religion, men ogsaa med at friste deres eget Liv. Og endda har Missionen her haft den Fordel, at den ikke har haft med Muhammedanerne som Herrer i Landet at gøre, men med Kineserne, hvis Embedsmænds Regel stiller sig velvilligt overfor Missionærerne. De kinesiske Embedsmænd er dog her ikke af allerbedste Sort, som man vel kan tænke sig, da Øst-Turkestan eller Kaschgarien (efter Hovedbyen Kaschgar) ligger Maaneders Rejse med primitive Kærrer eller Karavaner fra det egentlige Kina. Det er i Reglen Udskudet af Embedsmænd, der sendes herud for at rehabiliter sig i en eller anden Henseende. Men foruden de kinesiske findes her ogsaa, især for de lavere Graders Vedkommende, muhammedanske Autoriteter, der, troligt nok, skildres som bestikkelige, chikanøse og vanskelige at arbejde sammen med. Uden de kinesiske Embedsmænd samt de russiske og engelske Konsuler i Kaschgar vilde det sikkert være bleven Missionen som saadan umuligt at opholde sig i Landet. At opnaa Proselyter ad direkte Vej ved det levende Ord og Udbredelse af Skrifter i Landets eget Sprog har her som overalt iblandt Muhammedanerne vist sig at være fattigt paa Resultater, og i de foreliggende Beretninger vinder da ogsaa Tanken om at benytte Lægmissionærer i Fremtiden mere og mere Indpas, da man paa denne Maade lettere faar et intimt Forhold i Stand med Muselmanen og derved gøder Jordbunden for Kristendommen.

Hvad der imidlertid har mere Interesse for Geografien end selve Missionen er, at Værket indeholder et betydeligt Kvantum Stof af geografisk Værdi, Kristne Missionærer, der ofte opholder sig i fremmede Egne i længere Aarrækker, og derved faar ganske anderledes Tid og Ro til at sætte sig ind i Forholdene end de geografiske Rejsende, har præsteret et godt Arbejde i Geografiens Tjeneste. Talrige udmærkede Værker har vi at takke dem for, og det foreliggende Værk, der i mange Afsnit er skrevet af forskellige Forfattere, er ligeledes en værdifuld Forøgelse af den geografiske Literatur, der kommer saa meget mere belejligt, som de mange Opdagelsesrejsende, der har passeret det beboede Kaschgarien, oftest kun flygtigt har berørt dette paa Gennemrejsen til mindre kendte Egne.

Turkestan, der i videste Forstand betyder Tyrkernes Land, bestaar af to Dele. Vest-Turkestan, der er et russisk Guvernement og Øst-Turkestan, som er en kinesisk Provins. Befolkningen er i begge Muhammedanere, og hvad Race angaar omtrent den samme. Vi træffer i Kaschgarien Sarter og Tadsjiker, som i russisk Turkestan, men i det førstnævnte tillige de saakaldte Dunganer, der hører til de kraftigste og sejgeste i denne Del af Orienten. Kulturen er i begge Dele af Turkestan ogsaa ganske den samme. Den aandelige er givet i Koranen og hele det islamiske Tilbehør, hvilken ogsaa præger sig fast i den materielle, hvor en stadig Vedhængen ved det gamle er ligesaa meget Religion, som selve Muhammeds Visioner. I Oaserne drives som Følge af de klimatiske Forhold kunstig Vanding, og i Stepperne huserer Nomaderne ganske som i russisk Turkestan, alt paa oldtidsagtig Maner. Den, der kender russisk Turkestan, vil i nærværende Værk finde de fleste af de samme Sæder, Skikke, Overtro etc. gaaende igen, men i Øst-Turkestan er Forholdene vel endnu adskillig mere antike end i Vest-Turkestan, og dette giver de meddelte Oplysninger endnu større Værdi ved deres Originalitet.

Øst-Turkestan er et Højland, der ligger 1000—1500 Meter over Havet. Det er overalt omgivet af Bjerge, hvis Toppe i Tianschan, Pamir, Karakorum etc. naar Højder paa 7—8000 Meter og derover. Den største Del af Landet bestaar af Ørke-

ner, men der findes især langs Bjærgenes Fod store frugtbare Oaser, der vandes fra Floder, som næres af Snefald og Gletsjere. Uden disse sidste vilde Landet være komplet Ørken, da der ofte ikke falder en Draabe Regn i 9 Maaneder af Aaret, i hvilke en brændende Sol straalere over det gulgraa Jordsmon paa Sletterne og det graabrune i de øde, vilde Bjærg. Mange af Oaserne er vigtige gamle Handelsbyer, saaledes Kaschgar, Jarkend, Khotan etc; hvorover Handelskaravanerne fra Kina til Indre-Asien fra Oldtiden har haft deres faste Rute.

Fra Arilds Tid har Bomulds- og Silkeavl staaet paa et højt Standpunkt i disse Egne, ligesom en speciel Industri i ciselerede Kobbersager: Kander, Skaale osv. med indisk-persisk Tilsnit, og forskellige Sager af Nefrit er meget bekendte. Ogsaa Guldvarerne fra Khotan har gammelt Berømmelse. Landet er kemisk rent for Jærnbaner og i det hele for moderne Samfærdelsesmidler. Hvor der er fast Bund paa Sletterne, altsaa udenfor Sandørkenerne, kan Okse- og Muldyrkærrer komme frem, ellers maa Rejserne foregaa med Kamel- eller Hestekaravaner, der møjsommeligt kæmper sig frem igennem vandløse og vegetationsløse Egne fra Oase til Oase udsat for Sand- og Støvstorme, og de Ubehageligheder, som de ekstreme kontinentale Forhold altid i klimatisk Henseende fører med sig. Landet har haft en interessant Historie, der kan føres tilbage til 2698 Aar før Chr. Juetschifolkets, Hunners og Ujgurers Historie og deres Kampe er udspillet i disse Egne, ligesom Buddhisme, Manikæisme, Kristendom og Islam har vekslet med hverandre i Tidernes Løb. Kristendommen har endog i det 8. Aarh. været saa stærk, at der fandtes Biskopper i Byerne Hami og Kaschgar. Sikre historiske Oplysninger herom finder vi i den nestorianske Kirkes Historie, men det menes endog, at Kristendommen allerede var indført hertil fra Indien før Nestorius i 428 blev Patriark i Konstantinopel. Herom findes i Værket et Afsnit med en udmærket Oversigt. Forøvrigt gives i særskilte Kapitler værdifulde Bidrag til Kendskabet om Landets Agerbrug, Industri, sociale Forhold, Sæder og Skikke, der trods Ensartetheden indenfor Islam dog altid har hvert enkelt islamisk Lands særlige Tilsnit eller Paahæng fra ældre Tider. Moralen synes at staa endnu lavere end i de vestlige muhammedanske Lande. Om Ægteskaber i stabil Forstand kan man egentlig slet ikke tale. Hygiejnen staaer meget lavt, og Overtroen spiller en uhyre stor Rolle. Kineserne gifter sig gerne med muham-

medanske Kvinder, og den kinesiske Administration skildres trods dens Mangler dog som ganske human og velvillig. Kineserne udviser ikke faa Barmhærtighedsgærninger mod de i Fatalisme hensunkne overtroiske Indfødte, der baade aandeligt og økonomisk lider meget under den islamiske Gejstligheds Tryk. Særlig er den i islamiske Lande kendte Vakf- eller Vakuf-Institution meget hindrende for det økonomiske Liv. Man forøvrigt finder næsten alle Forhold i videste geografisk Forstand Omtale i kortere eller længere Afsnit. Værket er skrevet paa en let læselig og underholdende Maade og forsynet med en Mængde udmærkede Illustrationer. Skønt ikke absolut nødvendigt, kunde et lille Oversigtskort have været ønskeligt, da maaske ikke alle de Læsere, for hvem Værket er tilgængeligt, er i Besiddelse af et saadant.

Ole Olufsen.

Praktik ved Undervisningen i Naturhistorie og Geografi for Seminarier og unge Lærere af Alb. Stockmarr, København 1917, 56 S.

I den Vrimmel af Bøger, Tidsskrifter og mere eller mindre paagaende Krigslitteratur, der mellem Aar og Dag melder sig til Udfyldning af et læsende Menneskes ofte knapt tilmaalte Fritid, vil ovennævnte lille Bog let staa Fare for at forsvinde, tilmed da Navnet »Praktik« hos de fleste uvilkaarlig vækker Mindet om kedelige Metoder og Regler, for hvis Udøvelse de engang selv har været Genstand. Og dog vilde dette være meget beklageligt, thi en varmere og mere almenmenneskelig skreven Opsats om Naturhistoriens og Geografiens Pædagogik skal man længe lede efter. Det er sandt, at ogsaa den indeholder baade Metoder og Regler, men disse Metoder er ikke kedelige, abstrakte Overvejelser af en Stuelærd, de er hentede lige ud af selve Livets Praktik, og de er saa alsidigt set, fremsatte med saadant et Lune og krydret med saa mange fornøjelige Træk, at man slipper Bogen i samme gode Stemning, som naar man forlader aandfulde, fornøjelige Meeneskers Selskab. Karakteristisk for hele Bogens Aand er de tre Grundbetingelser, Forfatteren opstiller for enhver, der vil være Lærer: »Uden Kærlighed til Børn, ingen god Lærer«, »uden Kærlighed til Naturen, ingen Mulighed for at kunne undervise i Naturfag«, »uden fornødne Kundskaber i Fagene, ikke alene en Letsindighed, men tillige en Forbrydelse at optræde som Lærer i disse